

Вядучы 1. Янка Купала і Якуб Колас... Для кожнага жыхара нашай сінявокай Беларусі гэтыя імёны гучаць неяк па-асабліваму, надзвычай меладычна, песціць слых і абуджае ўспаміны-летуценні. Успаміны гэтыя няўлоўныя, лёгкія, як сон на світанні, як апошняя зорка-знічка ў ранішнім небе. Як буслаў клёкат на старой разгалістай ліпе, што стаіць пасярэдзіне жытнёвага поля. Як бульканне сцюдзёнай крыніцы ў зацені дрэў. Як белае покрыва туману на пагорках і ўзлесках.

Вядучы 2. Сёлета мы адзначаем 135-ю гадавіну са дня нараджэння нашых слынных пісьменнікаў, нашых светачаў, песняроў Белаі Русі: Янкі Купалы і Якуба Коласа. Сапраўднае імя Купалы – Іван Дамінікавіч Луцэвіч, а Коласа – Кантанцін Міхайлавіч Міцкевіч.

Вядучы 1. Гэтыя імёны ў нашым уяўленні заўсёды стаяць побач. Такія своеасаблівыя пары – вядомая заканамернасць у суветнай літаратуры, дзе ёсць Гётэ і Шылер у нямецкай, Пушкін і Гогаль у рускай, Бальзак і Стэндаль у французскай... Класік украінскай літаратуры Паўло Тычына нездарма параўноўваў Купалу і Коласа з дзвумя вяршынямі “беларускага Эльбруса паэзіі”.

Вядучы 2. Кожнае новае пакаленне беларусаў бачыла і бачыць у феноменах творчасці вялікіх песняроў выяўленне самых яркіх і самых глыбокіх рыс нацыянальнага менталітэту. Іх творы – наш нацыянальны здабытак. Шматгранная дзейнасць беларускіх класікаў была падпарадкавана галоўнай мэце – вывесці нацыянальнае пісьменства на якасна новыя вышыні, паставіць беларускую літаратуру побач з іншымі літаратурамі свету. Давайце разам узгадаем некаторыя старонкі жыцця і творчасці нашых песняроў.

Вядучы 1. Янка Купала... Гэта папараць-кветка, што ўзрасла на нашай зямлі, што заззяла незвычайным бляскам, шчодро адорваючы родны край цеплынёю, святлом, любоўю і пяшчотаю. Яго нарадзіла зямля Беларусі, каб паэт пазнаў і ўзвялічыў яе прыгажосць і багацце. Купала прыйшоў у свет, каб сказаць усяму чалавецтву: звярніце ўвагу на мой народ – старажытны славянскі народ. Паглядзіце, якія цуды зроблены яго рукамі, якімі незлічонымі скарбамі багаты ягоны край. Загляніце ў душу гэтага народа, паслухайце, якія дзівосныя легенды і казкі складзены ім, якія непаўторна-самабытныя песні гучаць на яго зямлі, якая прыгожая і мілагучная яго мова!

Чытальнік. Бацькаўшчына

З зямлёй і небам звязывае мяне ніць —
Неразарваная веквечна павуціна:
Зямля мяне галубіць, як вернага сына,
А сонца мне душу не кідае туліць.

Яшчэ ў калысцы я наўчыўся з песень сніць
Аб гэтых блізкіх мне, а цесных так мясцінах:
Што роднай нівы я мільённая часціна,
Што зоркі роднай ў сэрцы мне іскрынка тліць.

Так Бацькаўшчыну я здабыў сабе без злосці,
Узрос з яе й чужых з яе не скінуў косці,
Грудзьмі тулюсь к ёй, як да матчыных грудзей.

І калі здэкваецца нада мною хтосьці -
Над Бацькаўшчынай здэкваецца ён маей,
Калі ж над ёй – мяне тым крыўдзіць найцяжэй.

Вядучы 2. Першым надрукаваным твораў паэта быў верш ”Мужык”, які з’явіўся ў 1905 годзе ў газеце “Северо-Западный край”. Гэта быў першы твор, падпісаны псеўданімам “Янка Купала”, які і застаўся з пісьменнікам на ўсё жыццё. Верш палажыў пачатак яго вялікай гістарычнай місіі – сказаць свайму народу: ты – добры і шчыры, ты – вялікі і таленавіты. Ты станеш яшчэ больш вялікім і магутным, калі лепей сябе пазнаеш і мацней у сябе паверыш. Купала быў адзін з першых, хто непахісна паверыў у народную сілу і змог сваю веру ўсяліць ў душы мільёнаў. Ніхто не прымаў так блізка да сэрца лёс свайго краю, яго мовы і культуры, як Купала. І няма каго назваць іншага, каму б належала такая заслуга ў абуджэнні пачуцця нацыянальнай годнасці ў беларусаў. І ніхто так гарача, як ён, не выступаў у іх абарону.

Чытальнік. Родныя песні

Гэй, родныя песні! Вы ў суме і ў горы,
Ці ночка пануе, ці сівер дзьме зімны, —
Для роднай зямелькі вы — светлыя зоры,
Для роднага краю вы — райскія гімны!

У вас адаб’ецца нядоля і доля,
Ўздыханні, што ходзяць з сахою, з сякерай,
І холад, і голад, нядоля і воля,
І ў будучнасць ясну надзея і вера.

На свеце на белым і праўдай і чэсцяй
Гандлююць, збываюць за фальш і няславу;
Вы ж, песні, і светам маглі бы затрэсці,
Паклікаць к змаганню за добрую справу.

На рукі людскія належаць аковы.
Край стопчуць, заграбяць чужыя народы, —
У песнях жа родны край, родныя словы
Жылі і жывуць, і жыць будуць заўсёды.

Гэй, песні, гэі, звон Беларусі загнанай!
Зайграйце пацехай на родным загоне,
Што ўжо няма болей няволі, кайданаў
І людзі не стогнуць, як стогнуць сягоння!

Вядучы 1. Разам з непакоем за родны край колькі замілавання беларускай прыродай знаходзім мы ў яго радках! Вясна, неба, сонца, зоры – ключавыя вобразы арыгінальнага, непаўторнага мастацкага свету песняра. Беларускую прыроду ён чуе, бачыць і разумее душой, якая на ўлонні родных прастораў, лясоў і палеткаў, лугоў і аселіц то захапляецца і радуецца, то маркоціцца і плача, то спачывае і гоіцца.

Чытальнік. *”Ты, зялёная дубрава...”*

Ты, зялёная дубрава,
Сон скідай, расьцьвітай,
І шумеці добрай славай
Не кідай на ўвесь край.

Гамані, расходзься шумам
Ад мяжы да мяжы,
Ўлі надзею вольным думам,
Аб усім раскажы.

Казку быўшых песьнясьпеваў
Распалі, разагрэй;
Разьмяці управа, ўлева
Сухацьвет, сухавей.

Маладыя заговоры
Ў ход пусьці, сатвары;
Яснаглядам доли, горы
Асьвянці, прыбярэ.

Кінь разгонна весьці сьвету
Аб сабе, аб сяўбе
І да неба вестку гэту
Данясі у кляцьбе.

Абніміся зь нівай роднай
І душой, і грудзьмі;
Край прыбіты, непагодны
Ў скалыхні, падымі...

Вядучы 2. Як у творчасці вялікага рускага паэта Аляксандра Пушкіна была Болдзінская восень, так у нашага Янкі Купалы было лета ў Акопах. У 1909 г. маці Купалы пераехала ў Акопы –хутар у Менскай губэрніі (цяпер — у Лагойскім раёне Мінскай вобласці)... Гэта было вельмі прыгожае месца. Сваю радзіму – Вязынку – Купала не памятаў. А Акопы... Паэт, прыехаўшы сюды першае лета, толькі і хадзіў па наваколлі, адкрываючы для сябе яго красу. Навокал дома – прысады: бэз, яблыні, ліпы, клёны, кусты язіну і шыршыны. За хатай пашумліваў гай: алешнік уперамешку з чаромхай, панад імі, акурат над запрудай, стаяў высачэзны кроністы дуб. Запруда перапыняла ручай і ўтваравала ў доле яра авалістае люстэрка сажалкі. Разнатраўе над сажалкай аж буяла, кветкі дурманілі з ранку да вечара.

Чытальнік. Летам.

Выйду, сяду каля саду
У зацішнай старане
І дзівіцца буду цуду,
Што цуднее ўкруг мяне.

Як для света грае лета
Песню спеўную быцця;
Бласлаўленне небам, хлебам
Шле сам Бог, сама зямля.

Звоніць поле доляй, воляй,
Звоніць поле ў каласкі;
Ў буйным лузе ззяюць, граюць
Кветкі, мошкі, матылькі.

Рэчка ўецца і смяецца
Да зялёных лоз і вольх,
А ў вадзіцы шывка рыбка
Шмыгаціць на паплаўкох.

Лес адвечны бесканечны
Цягне, цягне гоман свой;
Між хвой скачуць птушкі-ўюшкі
І пяюць, што моцы той.

А на небе след цярэбе
Сабе сонца залаты,
Свеціць, грэе долы, горы,
Ў сэрцы шле агонь святы.

Так для света грае лета
Песню спеўную быцця..
Чаму ж мне ў ім стала мала
І пацехі, і жыцця?..

Вядучы 1. У Акопах Купалу натхняла літаральна ўсё. І як пісалася! За два месяцы ён напісаў каля пяцідзiesiąці вершаў. Тут ён стварыў свае найлепшыя творы: камедыю “Паўлінка”, вадэвіль “Прымакі”, паэмы “Бандароўна” і “Магіла льва”. Менавіта тут была скончана і драма “Раскіданае гняздо”, якая адлюстроўвала цяжкі шлях беларускага сялянства ў пошуках страчанай Бацькаўшчыны і лепшай долі.

Чытальнік. *“Як я полем іду...”*

Як я полем іду, гнецца колас ка мне,
З ім маркотнай душой ціха шэпты вяду,
Колас чуе усё ў зачарованым сне, —
Колас гнецца ка мне, як я полем іду.

Як я лугам іду, траўка сцелецца ў ног,
Абсыпае з сябе жыўчых росак ваду;
Кветкі жаляцца мне — поўны дзіўных знямог, —
Траўка сцелецца ў ног, як я лугам іду.

Як я лесам іду, зважна думкі сную,
Аглядаю святую дубоў грамаду;
Там, як дома, сабе з пушчай песню пяю,
Зважна думкі сную, як я лесам іду.

Як я ў хатку ўвайду, мяне штосьці гняце;
Бледны сум падыходзіць — прыносіць нуду;

Ў запляснелым кутку цень касцісты цвіце, —
Мяне штосьці гняце, як я ў хатку ўвайду.

Вядучы 2. Ішоў час. Маладога паэта жыццё застаўляла перабірацца з месца на месца. Колькі разоў пераязджае ён з Вільні ў Пецяярбург і назад з Пецяярбурга ў Вільню! У Вільні Янка працуе ў рэдакцыі газеты “Наша ніва”. Адметна, што тут яму давялося рэдагаваць зборнік вершаў Максіма Багдановіча “Вянок”, дапамагаць скласці зборнік “Курганная кветка” Канстанцыі Буйло. Адначасова ён працягваў працаваць над новымі ўласнымі творами.

Чытальнік. *Песня сонцу.*

Вольным гоманам хвоек высокіх,
Туманамі санлівых нізін,
Казкай векаў блізкіх і далёкіх
Клічам, сонца, цябе як адзін!

Распусці залацістыя косы,
Схаладзелы загон ацяплі,
Аквяці лугавыя пакосы,
Ўсходы новыя сей на зямлі.

З непатульнай, пакорнай зямліцай
Заручыся, шлюб вечны вазьмі,
Разлівайся люстранай крыніцай
Між даламі, гарамі, людзьмі...

Рассыпайся па сёлах, па нівах
Брыльянцістай ажыўчай расой;
У вясёлках купайся цвятлівых,
Ласкай сэрца, душу супакой...

Як у свята купальскае, сонца,
Свой жывы абнаўляеш паглёд,
Аднаві славу нашай старонцы,
Аднаві яе сумны народ!

Хай нам явары вечныя думы,
Думы-байкі шасцяць, шалясцяць,
І нясуцца хай гэтыя шумы,
Па бел-свету ляцяць, хай ляцяць!..

Дык глянь з хорамаў вольных, высокіх

Да крывіцкіх туманых нізін...
Казкай векаў блізкіх і далёкіх
Клічам, сонца, цябе як адзін!

Вядучы 1. І зноў Пецярбург! Купала не мог не паддацца чарам яго белых начэй. Дзякуючы іх рамантычнаму ўплыву з-пад пяра паэта выйшлі такія выдатныя творы, як паэмы “Курган”, “Сон на кургане”, “Адвечная песня” і іншыя. А ўжо потым, тут, на падмостках пецярбургскай сцэны маладымі беларусамі-пецярбуржцамі была ўпершыню пастаўлена камедыя Янкі Купалы “Паўлінка”. Але ж дзе б ні знаходзіўся паэт, і сэрцам, і душой ён заўжды быў на роднай старонцы.

Чытальнік. З вячэрніх дум

Як нябеснае згасне за лесам святло,
А ноч крылле распусціць па ўсёй Беларусі,
Што мне шэпча: ідзі! Я іду за сяло
І на ўзгорку пад крыжам паклонным саджуся.

Счараваны вячэрняй глухой цішыной,
Прыслухаюся шэпту далінаў і гораў;
Недзе-недзе губляюцца нікла са мной
Задуманыя вочы ў нязгледным прасторы.

Тонуць думы ў спакоі трывожна-святлым,
Над зямлёй расплываюцца з сумнай цямырай
Аж да высі, што макам мігціць залатым –
Мільёнамі зор без канца, без граніцы.

Ночна-сонная даль мае мову сваю,
Былі з’яўныя шорахам тайным складае,
Песню з небам снуе – праслаўляе зямлю;
Ў песню лучыцца гэту душа маладая.

Аб квяцістым зямнога жыцця харастве,
Аб праменнях, што долю галубяць людскую,
І аб з сілай благою пабеднай бітве
Чую голас прарочы і ў думках мяркую...

Гледзячы, як загон наш калоссямі спеў,
А сявец яго радасна з сонцам сваіўся,
Песню далі і неба таксама я пеў,
А калі?.. Знаць, тады, як яшчэ не радзіўся!..

Вядучы 2. *На музыку песні “Явар і каліна”:* У Пецярбургу быў напісаны і адзін з самых рамантычных вершаў Купалы – “Явар і каліна”. У ім вобразы

дрэў сімвалізуюць закаханых, якім злыя сілы не даюць рэалізаваць сябе ў гэтым жорсткім, страшэнным сусвеце. На словы верша кампазітар Юрый Семяняка потым напісаў выдатную песню. Яе напеўнасць і незвычайная элегічнасць паняслі песню ў народ, бо яна была ўспрынята як народны першаўзор.

Песня сціхае .

Чытальнік . *Явар і каліна*

Песняй вясны лебядзінаю,
Скінуўшы зімнія чары,
Шэпчуцца явар з калінаю
Ў сумнай даліне над ярам.

Лісцікі зеленай хваляцца
Небу панятлівай мовай:
Росамі мыюцца раніцай,
Песцяцца сонцам паўднёвым.

Захадам модлы пакорныя
З маткай-зямлёй адпраўляюць;
Тайна у ночаньку чорную
Месяца, зор выглядаюць.

Слухаюць смехаў русалчыных,
Лопату крылляў начніцы,
Ветру павеваў ап'янчаных,
Плюскату шклістай крыніцы.

Чуецца музыка дзіўная
Ў повесцях сонных імшараў...
Цешыцца явар з калінаю,
Скінуўшы зімнія чары.

Вядучы 1. Як і ва ўсіх вялікіх мастакоў слова, у Купалы часовае зліта з вечным, нацыянальнае – з агульначалавечым, асабістае – з усіхным, людскім, абстрактнае – з канкрэтным. У гэтым яго і сіла, і хараство, і веліч. У сваіх вершах творца імкнуўся паяднаць зямное і нябеснае. Менавіта гэта ўсё ядналася ў душы паэта.

Чытальнік. *Мой дом*

Мой дом — прыволле звёзднай далі,
Арламі мераны абшар,
Дзе бітвы точаць ветраў хвалі
З сям'ёй глухіх калматых хмар.

Мой дом — амшалай пушчы сховы,
Сяліба ясеняў, сасон,
Дзе смех русалчын, лесуновы
Палошыць вечна цяглы сон.

Мой дом — пясчанья разлогі,
Пакута сцюжы і спякот,
Дзе ў скібах лад вядуць нарогі,
Аздобай цвет — чырвоны пот.

Мой дом — узмежных зёлак восці,
З сухой асінаю курган,
Дзе тлеюць прадзедавы косці,
Дзе плача ночка ды туман.

Вядучы 2. Колькі ні чытай Купалу, ніколі не перастаеш здзіўляцца, якая бязмежная і магутная стыхія жывой народнай мовы адлюстроўваецца ў яго словах. Прыняўшы як святыню вялікі завет багушэвіча: “Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмерлі”, Купала змагаўся за роднае слова, за яго правы і годнасць.

Чытальнік. *Роднае слова.*

Магутнае слова, ты, роднае слова!
Са мной ты на яве і ў сне;
Душу мне затрэсла пагудкаю новай,
Ты песень наўчыла мяне.

Бясмертнае слова, ты, роднае слова!
Ты крыўды, няпраўды змагло;
Хоць гналі цябе, накладалі аковы,
Дый дарма: жывеш як жыло!

Свабоднае слова, ты, роднае слова!
Зайграй ты смялей, весялей!
Хоць гадзіны сыкаюць, кружацца совы,
Жывеш ты на хвалу людзей.

Загнанае слова, ты, роднае слова!
Грымі ж над радзімай зямлёй:
Што родная мова, хоць бедная мова,
Мілей найбагатшай чужой!

Гучыць песня “Мая малітва” у выкананні калектыву “Песняры”.

Вядучы 1. Усёй сваёй твчасцю пясняр паказваў і даказваў, чаго варта гэтае слова, якія глыбіні чалавечай думкі і пачуцця можна ім выявіць і перадаць. Купала знаходзіў слова так, што яно заўсёды было да месца, заўсёды – трапнае, адзіна прыдатнае. Такое абыходжанне з мовай – сведчанне надзвычайнай чуйнасці да самога народа, стваральніка і ўладара беларускай мовы.

Чытальнік. *Мая малітва*

Я буду маліцца і сэрцам, і думамі,
Распетаю буду маліцца душой,
Каб чорныя долі з мяцеліцаў шумамі
Ўжо больш не шалелі над роднай зямлёй.

Я буду маліцца да яснага сонейка,
Няшчасных зімой саграваць сірацін,
Прыветна па збожных гуляючы гонейках,
Часцей заглядаці да цёмных хацін.

Я буду маліцца да хмараў з грымотамі,
Што дзіка над намі гуляюць не раз,
Каб жаль над гаротнымі мелі бяднотамі,
Градоў, перуноў не ссылалі падчас.

Я буду маліцца да зорак і жаліцца,
Што гасяць сябе надта часта яны,
Бо чуў, як якая з неба з іх зваліцца,
З жыцця хтось сыходзе на вечныя сны.

Я буду маліцца да нівы ўсёй сілаю,
Каб лепшаю ўродай плаціла за труд,
Збагаціла сельскую хату пахілую,
Надзеі збытымі убачыў наш люд.

Я буду маліцца і сэрцам, і думамі,
Распетаю буду маліцца душой,
Каб чорныя долі з мяцеліцаў шумамі
Не вылі над роднай зямлёй, нада мной.

Вядучы 2. Да самага пачатку вайны пісьменнік разам з жонкаю Уладзіславай Францаўнай жылі ў Мінску на вуліцы Кастрычніцкай. Сення на месцы купалаўскага дома знаходзіцца двухпавярховы Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы. А ў тых часы перад верандай купалаўскага дома была адмысловая клумба. Ад вясны і да восені цвіла Купалава клумба, ад першых нарцысаў і цюльпанаў да апошняга бабінага лета. Але асаблівымі любіміцамі Янкі Купалы былі ружы. У разарыі пісьменніка нават красавалася чорная ружа!

Вядучы 1. Гасцінны дом пад таполяй часта наведвалі госці. І самым першым госцем тут быў Якуб Колас, якога Купала палюбіў усёй душой з самай першай сустрэчы, якая адбылася ў Смольні ў 1912 годзе. Пісьменнікі былі не толькі паплечнікамі, але і блізкімі сябрамі і шмат часу праводзілі разам. Яны ўдваіх адпраўляліся ў падарожжы, сустракаліся з чытачамі, разам гулялі ў шахматы. Разлучыла іх толькі вайна. А 18 чэрвеня 1942 года і самога Янкі Купалы – Івана Дамінікавіча Луцэвіча – не стала...

Гучыць музыка да песні “Спадчына” альбо сама песня.

Чытальнік. *Песні Купалы...*

Песні Купалы!

Іх спявалі дзяўчаты натхнёна, з душой,

Ім падпявалі хлопцы басіста.

Мне здавалася, што я кветку шчасця знайшоў

Пад напеў душэўна ўрачысты

Гэта песні былі – агнявыя радкі –

Незабыўнага Янкі Купалы.

У іх чулася поле, заводаў гудкі

І туга, што ў душу нам запала. (П.Пруднікаў)

Чытальнік. *Якуб Колас .Топаль. Памяці друга*

Каля Купалавай пасады

Упёрся топаль у вароты.

І думаў Янка, як даць рады,

Каб не было яму згрызотаў.

Пад тапалёваю паветкай

Ляжалі градкі, ззялі ружы.
Расціў на клумбах Янка кветкі,
Пясняр наш дбалы і дасужы.

“А топаль грузны і гузасты,
І жыць яму, як бачна, мала:
Яму даўно ўжо гадоў за сто”, –
Так разважаў з сабой Купала.

І страх часамі браў паэта,
Што вецер дрэва ў сад паваліць
І будзе кветкам песня спета
У шуме-громе смертнай хвалі.

І вось прыйшлі дні злой навалы:
Асірацелі паркі, плошчы,
Згарэлі сад і дом Купалы,
І сам ён – блізкі нам – нябожчык.

І Мінск, як труп, адны руіны,
Дзе ў мёртвых сценах вецер свішча.
А топаль, волат-сіраціна,
Стаіць на варце папялішча.

Ды горад мы з руін падымем,
Успыхне радасць зноў над краем,
І песняра святое імя
Навекі ў сэрца захаваем.

Вядучы 2. Беларусь невыпадкова называюць краінай паэтаў. Кожны яе гошы куточак спрыяе ўсходам паэтычных парасткаў. І малая радзіма Якуба Коласа – не выключэнне. Наднямонне – сэрца Беларусі, яе сонечнае спляценне. Дык не дзіўна, што на гэтай зямлі восенню 1882 года ўбачыў свет парастак *коласа*, якога яшчэ не мела наша ніва: у сям’і палясоўшчыка Міхала Міцкевіча нарадзіўся трэці сын, названы Костусем.

Чытальнік . *На полі вясною.*

Люблю я прыволле
Шырокіх палёў,
Зялёнае мора
Ржаных каласоў.

І вузкія стужкі
Сялянскіх палос —
Люблю цябе, поле,
Люблю я твой плёс.

Ігрушы старыя,
Што ў жыце шумяць,
Зялёныя межы,
Далёкую гладзь.

Люблю я дарогі,
Што леглі між гор,
Ўнізе пад гарою
Ручча разгавор.

Люблю я узгоркі,
І насып-курган,
І сіняй далечы
Празрысты туман...

Люблю пазіраць я
На поле вясной,
Як ветрык жартліва
Плыве збажыной.

Кальшацца жыта,
Радамі бяжыць,
А хваля паветра
Дрыжыць і дрыжыць...

Люблю я прыволле
Шырокіх палёў,
Зялёнае мора
Буйных каласоў.

Вядучы 1. Сваім псеўданімам – Якуб Колас – яшчэ на пчатку творчай дарогі малады паэт быццам падкрэсліў, што ўсім жыццём і творчасцю заўсёды будзе цесна звязаны з роднай зямлёй; што стане неад’емнай часцінкай свайго народа. І з яго жыцця, як з найглыбейшай крыніцы, будзе чэрпаць думкі і падзеі, матывы і фарбы.

Чытальнік. *Роднаму краю*

Знае толькі Бог адзіны,
Як мне любы лугавіны
    І родныя межы,
Стужкі поля і дарогі,
Пустак немых разлогі
    І курганы-вежы;
Як мне мілы тыя хаты,
Дзе красуе мох калматы
    На старэнькай стрэсе;
Гоман вузкіх ніў у полі,
Скібы жоўтыя і ролі,
    Пташак спеў па лесе.
Знае Бог адзін, як мілы
Мне мужычыя магілы
    І той крыж драўляны,
Пад каторым косці тлеюць,
Дзе бярозкі зелянеюць
    І на дол пясчаны
Майскім ранкам слёзы роняць,
І галінкі ціха клоняць
    І шумяць маркотна.
Там я вырас, ўзгадаваўся,
Дзе спрадвеку заснаваўся
    І бруць дрыготна
Жаль вялікі і пакута,
Дзе пануе гора люта
    І нуда разліта.
І я зросся з гэтым горам,
Як віхры-вятры з прасторам,
    Як з загонам жыта.
А як песню заспяваю
Аб знішчовым гэтым краі,
Я ня волен над сабою:
Спеў мяшаецца з слязою,
    Плачам аддаецца.
Няхай стогне, няхай плача,
Покуль жыцце стане йначай

І скрозь цемрадзь і гушчары,
Нібы сонейка праз хмары,
Свет нам не прарвецца.

Вядучы 2. Уражанні дзяцінства вызначаюць ўсё жыццё чалавека. Паэзію прыроды будучы класік адчуваў з маленства: “Малюнкі навакольнай прыроды былі вельмі простымі і няхітрымі, але тым не менш яны моцна дзейнічалі на мяне і глыбока западалі ў душу”, – прызнаваўся ў аўтабіяграфіі ў 1913 годзе малады і ўжо знакаміты паэт. Дзяцінства Коласа прайшло ў маляўнічых мясцінах Ластка, Альбуці, занатаваных потым ў радках паэмы “Новая зямля”. Замілаванасць гармоніяй і прыгажосцю свету пісьменнік пранёс праз усё жыццё.

Чытальнік. *Высокі Бераг*

Высокі Бераг, родны, мілы!
Люблю я твой пяшчаны скат
І хвоек нізкіх гурт пахілы,
Капцоў гранічных цэлы рад.

Люблю той лес, што над табою
Высока ўзняў свае камлі,
Яго-ж карэнні над вадою
Нібы вянок табе сплялі...

Струменіць Нёман срэбраводны
Ў тваіх прыўдалых берагох,
А ў лозах ветрык вее згодны,
І ходзіць шум па чаратох.

Высокі Бераг, кут мой мілы!
Люблю я жоўць тваіх пяскоў,
Разложных хвоек гурт пахілы
І ціхі гоман лазьнякоў.

Вядучы 1. Упершыню псеўданім *Якуб Колас* з’явіўся ў друку 1 верасня 1906 года. Гэтым іменем быў падпісаны верш “Наш родны край” у газеце “Наша доля”. Аўтару споўнілася тады дваццаць чатыры гады, і ён ужо меў немалы жыццёвы вопыт: вучоба і праца, палітычная дзейнасць, знаходжанне пад наглядом паліцыі... Вопыт чалавека, які ўзняўся не толькі да ўсведамлення неабходнасці сацыяльнай справядлівасці, але і да сцвярджэння права на сваю чалавечую і нацыянальную годнасць, права “людзьмі звацца”.

Чытальнік. *Наш родны край*

Край наш бедны, край наш родны!
Лес, балоты і пясок...
Чуць дзе крыху луг прыгодны...
Хвойнік, мох ды верасок.

А туманы, як пялёнка,
Засцілаюць лес і гай.
Ой ты, бедная старонка!
Ой, забыты богам край!

Наша поле кепска родзіць,
Бедна тут жыве народ,
У гразі жыве ён, ходзіць,
А працуе — льецца пот.

Пазіраюць сумна вёскі,
Глянеш — сэрца забаліць.
На дварэ — паленне, цёскі,
Куча сметніку ляжыць.

Крыж збуцвелы пры дарозе,
Кучка топаляў сухіх...
Сцішна, нудна, бы ў астрозе
Ці на могілках якіх.

А як песня панясецца —
Колькі ў песні той нуды!
Уцякаў бы, бег, здаецца,
Сам не ведаеш куды.

Край наш родны, бедна поле!
Ты глядзіш, як сірата,
Сумны ты, як наша доля,
Як ты, наша цемната.

Вядучы 2. За ўдзел у нелегальным настаўніцкім з'ездзе, які адбыўся на Мікалаішчыўне летам 1906 года, Якуб Колас быў асуджаны на тры гады турмы. Але і за турэмнымі кратамі пісьменнік працягваў пісаць, і пісаць вельмі плённа. Менавіта ў гэты час у 1910 годзе ў Вільні выйшла першая кніга Якуба Коласа – зборнік вершаў “Песні жалбы”. У творах пісьменніка гэтага часу выяўляецца, як усё больш шырокім становіцца кола праблем, якія прыцягваюць яго ўвагу; больш настойлівым – імкненне знайсці ў жыцці адказы на балючыя пытанні часу, больш сталым – яго майстэрства.

Чытальнік. Песняру.

Заспявай ты мне песню такую,
Каб душу мне паліла яна,
Каб у ёй ты нядолю людскую
І ўсё вычарпаў гора да дна.

Скажы, як у няволі жывецца,
Як нам шыі здушыла ярмо,
Як душа наша томіцца, рвецца,
Як жыццё прападае дармо.

А той мут, што жыццём называем,
Страсяні і да дна ўскальшы,
Няхай сэрца ў грудзях узыграе
І зазвоняць ўсе струны душы.

І каб кожны тваё пачуў слова,
І той нават, чый дух заскаруз;
Каб хіліліся з жалю галовы,
Каб затросся узбурана вус.

Заспявай жа ты песню такую,
Каб маланкай жахала яна
І паліла нядолю людскую,
Каб грымела, як гнеў перуна.

Вядучы 1. Працоўная дзейнасць настаўніка Канстанціна Міцкевіча пачыналася на Палессі. У вёсцы Пінкавічы ён апынуўся у 1904 годзе, дзе некалькі год навучаў маленькіх палешукоў грамаце. Мясцовыя жыхары добра ведалі і любілі маладога настаўніка. У наш час там створаны літаратурны музей Якуба Коласа, куды кожны можа наведацца з экскурсіяй. У Пінск Колас прыехаў пасля адбыцця пакарання ў Мінскім астрозе ў 1912 годзе і выкладаў у прыхадскім вучылішчы чыгуначнікаў, якое знаходзілася ў будынку на вуліцы Чыгуначнай. Тут, у Пінску, паэт знайшоў саё асабістае шчасце: у 1913 годзе Канстанцін Міхайлавіч Міцкеч узяў шлюб з настаўніцай Марыяй Дзмітрыеўнай Каменскай, з якой яны пражылі разам больш за трыццаць гадоў. Тут жа нарадзіўся яго першы сын, Даніла. Палескі край, безумоўна, аставіў свой след у сэрцы і думках Якуба Коласа, аб чым сведчаць яго шматлікія творы – вершы, апавяданні, аповесці.

Вядучы 2. Вось і падзеі аднаго з самых значных пражытых твораў Якуба Коласа – трылогіі “На ростанях” – большаю часткай адбываюцца на Палессі. Галоўны герой рамана – Андрэй Лабановіч, як і Канстанцін Міцкевіч –

працуе настаўнікам. Раман нельга назваць цалкам аўтабіяграфічным, хоць некаторыя супадзенні з жыццёвым шляхам самога Коласа тут праследжваюцца. Затое пісьменік практычна з натуры апісвае вобразы і характары мясцовых жыхароў, а таксама палескія краявіды, якія так палюбіліся яму.

Чытальнік. (*Урывак з рамана*) Яшчэ не бачаныя краявіды Пінскага Палесся, залітыя святлом вераснёўскага сонца, атуленыя тонкаю павалокаю сінечы, поўныя своеасаблівага хараства, першабытнай дзікасці, мяккасці тонаў і нейкай адвечнай задумлёнасці, вынікалі перад Лабановічам, захаплялі сваімі чарамі, неасяжнымі прасторамі зямлі і роўнаддзю паземаў, што зліваюцца з небам ці хаваюцца за цёмна-сіняю стужкаю бясконца далёкіх лясоў. А на гэтай роўнадзі вынікалі палесскія вёскі, дзе над стрэхамі будынкаў высока ўзнімаліся вязы, ліпы і клёны, абсыпаныя золатам восені. Бліскучым срэбрам вывіваліся рэчкі ў нізкіх берагах, раскрываліся шырокія разлогі балотных нізін, зарослых дзікаю траваю, аерам і чаротам. Па гэтых дрыгвяных балотніках, дзе, здавалася, і вады не было, прапіхаліся з чоўнамі рыбакі-палешукі ў сваёй самабытнай вопратцы і шырокаполых капелюшах. Месцамі расціраліся цэлыя плошчы жоўтых пяскоў, ашлякованых кучаравымі маладымі хвойкамі. Малюнкі борзда зніклі, замяніліся новымі, і не было калі спыніцца на іх, бо поезд імчаўся вельмі шпарка, мінуўшы апошні раз’езд перад Пінскам. (*Колас, Я. У глыбі Палесся. – ч.2. На новым месцы*)

Вядучы 1. Паэма “Новая зямля”. Гэты твор вядомы кожнаму беларусу. Яе словы гучаць гімнам усяму беларускаму краю. Першаасновай твора сталі дзіцячыя ўражванні і ўспаміны пісьменніка, жыццё яго бацькоў і сваякоў. З якой любоўю і замілаваннем апісвае Якуб Колас побыт і жыццёвыя калізіі сям’і простага беларускага селяніна! А прырода! Успамінаючы мясціны, дзе ён гадаваўся, пісьменнік, нібы мастак, маляўніча выпісвае пейзажныя малюнкі роднага краю.

Чытальнік. “Зялёны луг, як скінуць вокам...” (*урывак з паэмы*)

Зялёны луг, як скінуць вокам,
Абрусам пышным і шырокім
Абапал Нёмна расцілаўся —
За хатай зараз пачынаўся
Ды йшоў квяцістай раўніною
З мурожнай слаўнаю траваю
І ззяў на сонцы ў пералівах
Пяшчотных тонаў. Як на нівах
Жыта збажынкі лёгка гнуцца

І людзям радасна смяюцца
Сваім прыемным, мілым спевам
Пад лёгкім ветрыку павевам, —
Так гнуцца, гойдаюцца травы,
Як пройме ветрык іх ласкавы,
І пойдучь хвалі травяныя
З прыемным спевам чарадою,
Зашэпчуць краскі між сабою,
Нібы дзяўчаткі маладыя.
Эх, луг шырокі! Як живы, ты,
Праменнем сонейка заліты,
Увесь стаіш перад вачыма,
Ты міл і смуцен, як радзіма,
Як наша ціхая старонка,
Дзе смугі сіняя пялёнка
У летні час дымком звісае
І даль задумаі спавівае.

Вядучы 2. Паэма “Новая зямля” па праву лічыцца энцыклапедыяй беларускага сялянства канца дзевятнацатага – пачатку двацатага стагоддзяў. Паэма, у сваю чэргу, стала крыніцай натхнення для многіх беларускіх творцаў – кампазітараў, мастакоў. Так, на першыя словы паэмы кампазітарам Ігарам Лучанком была напісана цудоўная песня – “Мой родны кут”. А выдатны беларускі мастак Васіль Шаранговіч для юбілейнага выдання паэмы ў 2002 г. стварыў 91 акварэльны малюнак. Яны не толькі ўпрыгожылі выданне, але і ўзбагацілі шэраг коласаўскіх вобразаў у беларускім выяўленчым мастацтве.

Чытальнік. “*Мой родны кут...*” (над музыку песні “*Мой родны кут*”)

Мой родны кут, як ты мне мілы!..
Забыць цябе не маю сілы!
Не раз, утомлены дарогай,
Жыццём вясны мае убогай,
К табе я ў думках залятаю
І там душою спачываю.
О, як бы я хацеў спачатку
Дарогу жыцця па парадку
Прайсці яшчэ раз, азірнуцца,
Сабраць з дарог каменні тыя,
Што губяць сілы маладыя, –
К вясне б маёй хацеў вярнуцца.

Вясна, вясна! Не для мяне ты!
Не я, табою абагрэты,
Прыход твой радасны спаткаю, –
Цябе навек, вясна, хаваю.
Назад не прыйдзе хваля тая,
Што з быстрой рэчкай уплывае.
Не раз яна, зрабіўшысь парам,
На крыллях сонца дойдзе к хмарам
Ды йзноў дажджом на рэчку сыдзе –
Ніхто з граніц сваіх не выйдзе,
З законаў, жыццем напісаных,
Або на дол спадзе ў туманах.
Але хто нам яе пакажа?
На дол вадой ці снегам ляжа?
Не вернешся, як хваля тая,
Ка мне, вясна ты маладая!..

Вядучы 1. Творчасць Якуба Коласа – “ад роднае зямлі, ад гоману бароў” – сканцэнтравала ў сабе адмысловы пах, водар і дух беларускай нацыянальнай стыхіі. Адчуваючы моцную повязь, нават параднёнасць са сваім народам, са сваёй краінай, пясняр успрымае сябе як яе неад’емную частку і актыўнага ўдзельніка жыцця.

Чытальнік. *Вобразы мілыя роднага краю.*

Вобразы мілыя роднага краю,
Смутака і радасць мая!
Што маё сэрца да вас парывае?
Чым так прыкованы я

К вам, мае ўзгорачкі роднага поля,
Рэчкі, курганы, лясы,
Поўныя смутку і жалбы нядолі,
Поўныя сумнай красы?

Толькі я лягу і вочы зачыню,
Бачу я вас прад сабой.
Ціха праходзіце вы, як жывыя,
Ззяючы мілай красой.

Чуецца гоман мне спелае нівы,
Ціхая жалба палёў,
Лесу высокага шум-гул шчаслівы,
Песня магутных дубоў...

Вобразы мілыя, вобразы смутныя,
Родныя вёскі і люд,
Песні цягучыя, песні пакутныя!..
Бачу і чую вас тут.

Вядучы 2. Немагчыма пералічыць усё зробленае Якубам Коласам для развіцця і ўзбагачэння беларускай літаратуры, культуры, навукі. Шчыра клапаціўся ён аб тым, каб не гублялі беларусы беларускасці. Цёплыя словы любові, зачараванасці роднай мовай выказаў ён радкамі сваіх цудоўных вершаў:

Чытальнік: Слова

Слова – радасць, слова-чары,
Вобраз вечна юных вёсен,
Ёсць ты ўсюды: ў сонцы, ў хмары,
Ты глядзіш праз неба просінь.
Лашчыш слух мой, слова-ззянне,
Атуляеш сэрца ласкай,
Ноч і вечар, дзень, світанне
Абняло ты, слова-краска.

Вядучы 1. Якуб Колас – пясняр святла і гармоніі. Цяплом шчырага чалавечага замілавання і мудрасці прасякнуты яго радкі, уважліва прачытаўшы якія, упэўніваешся ў тым, што яго мастацтва – цудадзейны сад, у які кожны можа ўваходзіць, як у свой родны дом, каб наталіць прагу духоўнага ачышчэння і супакаення.

Чытальнік. Я жыю

Вільготны змрок спаўзае на лугі,
І гасне захаду журботная усмешка.
Паволі ноч у полагі смугі
Зямлі і неба засціць берагі
І туліцца ў траве знямелага узмежка.

Так боязна знікае краявід,
Хаваецца ў імгле пад наміткай цямранай.
Разложыстых дубоў шырокі шчыт
Маўкліvasцю трывожна апавіт,
І вее парнасцю над стомленай палянай.

Прыцішыўся спалохана абшар,
І толькі птушка дзесь скаголіць на балоце.
А з поўдзеня ўстае грамада хмар,
Паблісквае клубясты іх гушчар,

Гарыць і грозіцца ў агністай пазалоце.

Такі спакой вакол, і трудна мне
Адвесці зрок ад хмар, дзе ўспыхваюць зарніцы,
Як быццам там, у нейкім цёмным дне,
Хтось збудзіцца на міг, на свет зірне
Прываблівым узлётам таямніцы.

Я зачарованы маўчу, стаю
У чарах цішыні і чарамі сагрэты,
І ў тон адзін з зямлёю я пяю,
І кожны міг сябе я пазнаю
Часцінкай злітаю вялікага сусвету.

Вядучы 2. Творчасць паэтаў Купалы і Коласа – неад’емная частка жыцця нашага народа. І ўжо больш за стагоддзе іх словы грэюць кожнае шчырае беларускае сэрца, гартуюць і бароняць яго. Паэзія нашых песняроў з ласкавымі прымусамі запрашае за стол беларускасці, каб і госць разам с гаспадарамі хмялеў ад беларускага слова; сэрца звесяліў спеўнымі гукамі, якія йдуць з грудзей Беларусі.

Складальнік: Лемяшэўская Ж.А., галоўны бібліятэкар аддзела бібліятэчнага маркетынга цэнтральнай бібліятэкі

Рэдактар: Суво́рава Л.П., загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынга цэнтральнай бібліятэкі

Пінск, 2017

32 26 12